Gelişmişlik Seviyesini Belirleyen Faktörler

Çalışma Kâğıdı · 30 Soru · Kolaydan Zora

Ad Soyad _____ Sınıf / No _____ Tarih _____

KONU ÖZETİ

- Toplumların ortak hedefi daha iyi yaşam koşullarıdır. Bir ülkenin **gelişmişlik seviyesi** yalnızca ekonomik verilerle değil; eğitim, sağlık, gelir dağılımı, temel hak ve özgürlükler, teknoloji ve çevre koşullarıyla birlikte değerlendirilir.
- **Ekonomik ölçütler: GSYH** (bir ülkede belirli bir dönemde üretilen nihai mal ve hizmetlerin piyasa değeri), **kişi başına millî gelir** (GSYH ÷ nüfus), sektörlerin GSYH'deki payı, mal-hizmet ihracatı, kişi başına enerji tüketimi.
- **Sosyal ölçütler:** ortalama yaşam süresi, bebek ölüm oranı, okuryazarlık ve okullaşma oranı, sağlık hizmetlerine erişim, beslenme düzeyi, şehirleşme oranı, gelir dağılımı. GSYH'si yüksek bazı ülkelerde gelir dağılımındaki adaletsizlik yaşam kalitesini düşürür; bu yüzden GSYH **tek başına yeterli değildir**.
- **İnsani Gelişme Endeksi (İGE):** BM Kalkınma Programı (UNDP) tarafından yayımlanır; **uzun ve sağlıklı yaşam** (doğumda beklenen yaşam süresi), **bilgi** (beklenen ve ortalama eğitim süresi) ve **yaşam standardı** (kişi başına millî gelir) boyutlarını birleştirir. 0 ile 1 arasında değer alır; UNDP'nin güncel sınıflaması: **çok yüksek** (0,800 ve üzeri), **yüksek** (0,700–0,799), **orta** (0,550–0,699), **düşük** (0,550'nin altı).
- **İnovasyon** (bilginin ürün, hizmet ve sisteme dönüştürülmesi), **girişimcilik** (düşünsel emeğin ekonomik değere dönüşmesi) ve **dijitalleşme** (yapay zekâ, büyük veri gibi teknolojilerin yaygınlaşması) kalkınmayı hızlandıran unsurlardır.

KOLAY Isınma Soruları (1–10)

1 Aşağıdaki gelişmişlik ölçütlerini **ekonomik (E)** ya da **sosyal (S)** olarak sınıflandırınız.

a) Kişi başına millî gelir
b) Bebek ölüm oranı
c) Mal ve hizmet ihracatı
d) Okuryazar oranı
e) Ortalama yaşam süresi
f) Kişi başına enerji tüketimi

2 Aşağıdaki ifadelerin başına doğru ise **D**, yanlış ise **Y** yazınız.

( ) GSYH, gelişmişliği tek başına tam olarak gösterir.
( ) İGE, 0 ile 1 arasında bir değer alır.
( ) Gelişmiş ülkelerde bebek ölüm oranı genellikle düşüktür.
( ) İGE hesaplanırken eğitim süresi dikkate alınmaz.
( ) İnovasyon, bilginin ürün ve hizmete dönüştürülmesidir.

3 Bir ülkede belirli bir dönemde üretilen nihai mal ve hizmetlerin piyasa değerini gösteren ölçüt aşağıdakilerden hangisidir?

A) İnsani Gelişme Endeksi
B) Nüfus yoğunluğu
C) Şehirleşme oranı
D) Gayrisafi yurt içi hasıla (GSYH)
E) Bebek ölüm oranı

4 İnsani Gelişme Endeksi'ni yıllık raporlar hâlinde yayımlayan kuruluş aşağıdakilerden hangisidir?

A) NATO
B) Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP)
C) OPEC
D) Dünya Sağlık Örgütü
E) Avrupa Konseyi

5 Boşlukları doldurunuz.

a) GSYH'nin nüfusa bölünmesiyle ..... elde edilir.
b) İGE'nin üç boyutu uzun ve sağlıklı yaşam, ... ve yaşam standardıdır.
c) İnsanın düşünsel emeğinin ekonomik değere dönüşmesine ..... denir.

6 Aşağıdakilerden hangisi İGE'nin hesaplanmasında kullanılan göstergelerden biri **değildir**?

A) Ülkenin yüz ölçümü
B) Doğumda beklenen yaşam süresi
C) Ortalama eğitim süresi
D) Beklenen eğitim süresi
E) Kişi başına millî gelir

7 İGE değeri 0,812 olan bir ülke UNDP sınıflamasına göre hangi gruptadır?

A) Yüksek insani gelişme
B) Çok yüksek insani gelişme
C) Orta insani gelişme
D) Düşük insani gelişme
E) Gelişmemiş

8 Aşağıdakilerden hangisi gelişmiş bir ülkenin **sosyal** özelliklerinden biridir?

A) Nüfusun çoğunun tarımda çalışması
B) Doğurganlık oranının yüksek olması
C) Okuryazar oranının düşük olması
D) Sağlık hizmetlerine erişimin sınırlı olması
E) Ortalama yaşam süresinin uzun olması

9 Bilginin nitelikli iş gücü ve altyapıyla yeni ürün, hizmet ve sistemlere dönüştürülmesine ne ad verilir?

A) Sömürgecilik B) Kentleşme C) Göç D) İnovasyon (yenileşim) E) Erozyon

10 Gelişmişlik ölçütlerinden **dördünü** yazınız; bunlardan hangisinin GSYH'nin tek başına yetersiz olduğunu en iyi gösterdiğini belirtiniz.

ORTA Pekiştirme Soruları (11–20)

11 Tabloda dört ülkenin GSYH ve nüfusu (temsilî) verilmiştir.
a) Her ülkenin kişi başına GSYH'sini hesaplayınız.
b) Kişi başına GSYH'ye göre ülkeleri büyükten küçüğe sıralayınız.

Ülke	GSYH (milyar $)	Nüfus (milyon)
P	600	12
R	900	90
S	60	30
T	400	5

12 11. sorudaki tabloya göre en büyük GSYH'ye sahip ülke, kişi başına GSYH bakımından hangi sıradadır?

A) Birinci B) İkinci C) Üçüncü D) Dördüncü E) Bu bilgilerle bulunamaz

13 Grafikte dört ülkenin İGE değerleri (temsilî) verilmiştir. UNDP sınıflamasına göre her ülkenin insani gelişme grubunu yazınız.

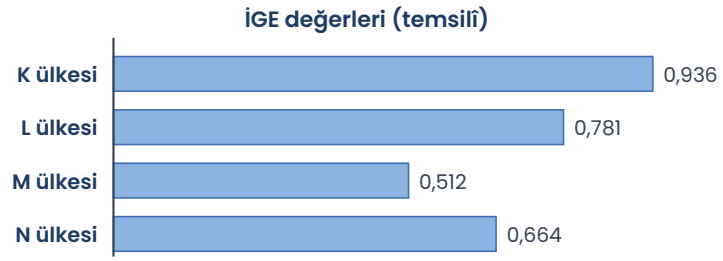

14 Petrol gelirleri sayesinde kişi başına millî geliri yüksek olan bir ülkenin İGE sıralamasında geride kalması aşağıdakilerden hangisiyle **en iyi** açıklanır?

A) Gelirin eğitim ve sağlığa yeterince yansımaması
B) Petrol rezervlerinin çok olması
C) Nüfusunun az olması
D) Denize kıyısının bulunması
E) İklimin sıcak olması

15 Tabloya göre kişi başına geliri birbirine yakın olan X ve Y ülkelerinden hangisinin daha gelişmiş olduğunu **iki** gerekçeyle açıklayınız.

Gösterge	X ülkesi	Y ülkesi
Kişi başına millî gelir ($)	24.000	23.000
Ortalama yaşam süresi (yıl)	82	68
Ortalama eğitim süresi (yıl)	12,5	6,0
Gelirin en zengin %10'da toplanan payı	%24	%55

16 Aşağıdakilerden hangisi bir ülkede **dijitalleşmenin** kalkınmaya katkılarından biri değildir?

A) Tarım alanlarının yüz ölçümünün artması
B) Üretim maliyetlerinin düşmesi
C) Kamu hizmetlerinin hızlanması
D) Yeni iş alanlarının ortaya çıkması
E) Ürünlerin tüketiciye daha ucuza ulaşması

17 Girişimciliğin desteklenmesinin bir ülke ekonomisine **en önemli** katkısı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Nüfusun hızla azalması
B) Üretime dayalı yapının güçlenerek dışa bağımlılığın azalması
C) İthalatın artması
D) Tarımın terk edilmesi
E) Doğal kaynakların tükenmesi

18 Bebek ölüm oranının yüksek olması bir ülkede öncelikle hangi alandaki yetersizliği gösterir?

A) Enerji ihracatı
B) Deniz taşımacılığı
C) Turizm tesisleri
D) Maden üretimi
E) Sağlık ve beslenme hizmetleri

19 İsviçre, İsveç, Singapur gibi ülkelerin inovasyon sıralamalarında üst sıralarda olmasının ekonomilerine yansıması aşağıdakilerden hangisidir?

A) Tarımın ekonomideki payının artması
B) Ham madde ihracatına bağımlı kalınması
C) Yüksek katma değerli ürünlerle rekabet gücünün artması
D) İş gücünün niteliğinin düşmesi
E) Sanayinin çökmesi

20 Kişi başına enerji tüketiminin gelişmiş ülkelerde yüksek olmasının temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

A) Nüfusun çok hızlı artması
B) Tarımın ekonomideki payının yüksek olması
C) İklimin her yerde soğuk olması
D) Sanayi üretiminin, ulaşımın ve teknoloji kullanımının yoğun olması
E) Enerji kaynaklarının hiç ithal edilmemesi

ZOR Düşünme Soruları (21–30)

21 Aşağıdakilerden
I. kişi başına millî gelir,
II. ortalama eğitim süresi,
III. doğumda beklenen yaşam süresi,
IV. gelir dağılımı
hangileri İGE'nin temel hesaplamasında **doğrudan** kullanılır?

A) I ve II B) II ve IV C) I, II ve III D) I, III ve IV E) I, II, III ve IV

22 Bir ülkenin GSYH'si 10 yılda iki katına çıkarken nüfusu da aynı dönemde iki katına çıkmıştır. Bu ülkede kişi başına GSYH için ne söylenebilir?

A) İki katına çıkmıştır.
B) Değişmemiştir.
C) Yarıya inmiştir.
D) Dört katına çıkmıştır.
E) Dörtte birine inmiştir.

23 Bir ülkede nüfus 50 milyondan 60 milyona, GSYH ise 500 milyar dolardan 720 milyar dolara çıkmıştır.
a) Başlangıç ve son durumda kişi başına GSYH kaçtır?
b) Kişi başına GSYH yüzde kaç artmıştır?

24 Aşağıdaki ülke gruplarının hangisinde GSYH'nin gelişmişliği yansıtma gücü **en düşüktür**?

A) Geliri dengeli dağılmış sanayi ülkeleri
B) Hizmet sektörü gelişmiş, eğitim düzeyi yüksek ülkeler
C) Yenilikçi teknoloji üreten küçük ülkeler
D) Sağlık harcamaları yüksek refah ülkeleri
E) Gelirin küçük bir kesimde toplandığı, eğitim ve sağlık hizmetlerinin yetersiz olduğu kaynak zengini ülkeler

25 İGE'nin geliştirilmesinin kalkınma anlayışına getirdiği en önemli yenilik aşağıdakilerden hangisidir?

A) Kalkınmayı insanı merkeze alarak gelir dışındaki boyutlarla da ölçmesi
B) Yalnızca sanayi üretimini dikkate alması
C) Ülkeleri yüz ölçümüne göre sıralaması
D) Doğal kaynakları tek ölçüt kabul etmesi
E) Askerî gücü ölçüt olarak kullanması

26 Aşağıdaki ifadelerden hangisi 13. sorudaki grafikte verilen İGE değerleriyle **çelişir**?

A) K ülkesi çok yüksek insani gelişme grubundadır.
B) M ülkesinin değeri 0,550'nin altındadır.
C) N ülkesi orta insani gelişme grubundadır.
D) L ülkesinin değeri K'den düşüktür.
E) L ve N aynı gruptadır.

27 "Dijitalleşme bir yandan bazı işleri ortadan kaldırırken diğer yandan yeni istihdam alanları açar." yargısını birer örnekle açıklayınız. Bir ülkenin bu dönüşümden kazançlı çıkması için **bir** öneri yazınız.

28 Doğurganlık hızı düşük, ortalama yaşam süresi uzun ve okullaşma oranı yüksek bir ülkenin nüfus yapısı için aşağıdakilerden hangisi **beklenir**?

A) Genç nüfus oranının çok yüksek olması
B) Bebek ölüm oranının yüksek olması
C) Tarımsal nüfusun çoğunlukta olması
D) Yaşlı nüfus oranının yüksek olması
E) Okuryazar oranının düşük olması

29 "Temel hak ve özgürlüklere sahip olma durumu"nun gelişmişlik ölçütleri arasında sayılması aşağıdakilerden hangisini gösterir?

A) Gelişmişliğin yalnızca gelirle ölçüldüğünü
B) Gelişmişliğin doğal kaynaklara bağlı olduğunu
C) Gelişmişliğin ekonomik olduğu kadar siyasi ve sosyal bir kavram olduğunu
D) Gelişmişliğin iklimle belirlendiğini
E) Gelişmişliğin nüfus büyüklüğüyle ölçüldüğünü

30 Kişi başına GSYH'si benzer iki ülkeden birinde gelirin %60'ı nüfusun en zengin %10'unda, diğerinde %25'i en zengin %10'unda toplanmaktadır.
Bu bilgiye göre aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) İki ülkede refah düzeyi kesinlikle aynıdır.
B) Birinci ülkede yoksulluk daha azdır.
C) İkinci ülkenin GSYH'si daha büyüktür.
D) Birinci ülke daha gelişmiştir.
E) Gelir dağılımı ikinci ülkede daha dengelidir.

Takıldığın soruyu işaretle, konu özetine tekrar göz at. Başarılar!
Diğer konuların çalışma kâğıtları ve deneme sınavları: **maarifpdf.com.tr**